

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС,
ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО****БЛЬОК Н. В.,**кандидат юридичних наук,
асистент кафедри цивільного права
та процесу*(Навчально-науковий інститут права,
психології та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»)*

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.4.38>**ПРО ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД
ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ**

У статті здійснено аналіз інформаційно-правового забезпечення внутрішньо переміщених осіб. Запропоновано авторське визначення поняття «внутрішньо переміщені особи».

Констатовано про те, що внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яка змушена залишити або покинути своє місце проживання у результаті надзвичайних подій з екологічною, техногенною, воєнного стану метою уникнення негативних наслідків. Зазначено, причини вимушеного переміщення населення в межах країни. Доведено що, причинами вимушеної внутрішньої міграції населення є насамперед, військовий конфлікт, окупація чи анексія території країни, жорстоке поводження, порушення правил ведення бойових дій зі сторони Російської Федерації та інші протиправні посягання на права, свободи та законні інтереси людини та громадянина.

Зазначено інформаційно-правовий захист прав і свобод людини та гарантії їх забезпечення, що визначають зміст і спрямованість діяльності держави у даній сфері суспільних відносин.

Доведено, що Єдина інформаційна база у забезпеченні прав і свобод внутрішньо переміщених осіб є основою в регулюванні суспільних відносин політичного, економічного, соціального змісту, що мають місце у внутрішній міграції населення України.

Вказано, що база даних – це, перш за все, автоматизований банк відомостей, створений для забезпечення єдиного державного обліку фізичних осіб, які є тимчасово внутрішньо переміщеними.

Проаналізовано інформацію, що вноситься до бази даних про внутрішньо переміщену особу, а також про терміни зберігання персональних даних в базі даних. Зазначено, про необхідність додержання Порядку, який визначає перелік підстав, за яких внутрішньо переміщеній особі може бути відмовлено у внесенні щодо неї інформації до бази даних.

Звернена увага на те, що доступ до інформації, яка міститься в базі даних, здійснюється на безоплатній основі та забезпечується за допомогою веб-інтерфейсу з дотриманням вимог до обробки персональних даних, визначених Законом України «Про захист персональних даних».

Встановлено, що реалізація положень, пов'язаних із внесенням персональних даних особи до Єдиної інформаційної бази даних повинна сприяти проведенню процедури обліку внутрішньо переміщених осіб та повноцінному виявленню їх певних потреб і намірів, для отримання допомоги від держави.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, держава, Єдина інформаційна база у забезпеченні прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, збройний конфлікт, інформація, переселення.

Blok N. V. On information and legal ensurement rights and freedoms of internally displaced persons in Ukraine

The article analyzes the information and legal provision of internally displaced persons. The author's definition of the concept of «internally displaced persons» is proposed.

It was established that an internally displaced person is a citizen of Ukraine, a foreigner or a stateless person who is in the territory of Ukraine on legal grounds and has the right to permanent residence in Ukraine, who is forced to leave or leave his place of residence as a result of extraordinary events with environmental, man-made, martial law in order to avoid negative consequences. The reasons for the forced displacement of the population within the country are indicated. It has been proven that the causes of forced internal population migration are primarily military conflict, occupation or annexation of the country's territory, brutal treatment, violations of the rules of hostilities by the Russian Federation, and other illegal encroachments on the rights, freedoms, and legitimate interests of people and citizens.

Informational and legal protection of human rights and freedoms and guarantees of their provision, which determine the content and direction of the state's activities in this sphere of social relations, are specified.

It has been proven that the Unified Information Base in ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons is the basis for regulating social relations of political, economic, and social content that take place in the internal migration of the population of Ukraine.

It is indicated that the database is, first of all, an automated bank of information, created to ensure a unified state record of natural persons who are temporarily internally displaced.

The information entered into the database about the internally displaced person, as well as the terms of storage of personal data in the database, were analyzed. It is noted that it is necessary to comply with the Procedure, which defines the list of grounds on which an internally displaced person may be denied entry of information about him into the database.

Attention is drawn to the fact that access to the information contained in the database is carried out free of charge and is provided using a web interface in compliance with the requirements for the processing of personal data specified by the Law of Ukraine «On the Protection of Personal Data».

It has been established that the implementation of provisions related to the entry of personal data of a person into the Unified Information Database should contribute to the procedure of registration of internally displaced persons and the full identification of their specific needs and intentions, in order to receive assistance from the state.

Key words: internally displaced persons, state, Unified information base in ensuring the rights and freedoms of internally displaced persons, armed conflict, information, resettlement.

Вступ. Конституція України за своїм змістом має соціальне призначення та спрямованість та діяльність держави, по відношенню до людини, її життя і здоров'я, честі та гідності, недоторканності та безпеки. Основним обов'язком, виконання якого свідчить про належний стан безпеки й захищеності громадян країни від внутрішніх та зовнішніх ризиків і посягань на їх права та свободи.

Проблема внутрішньо переміщених осіб в Україні виникла через повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України, що вплинуло на зміну населенням своїх місць постійного проживання та переселитися у більш безпечні регіони України.

Внутрішньо переміщені особи стикаються з низкою проблем, передусім щодо працевлаштування, забезпечення житлом, відновлення пенсійних виплат, грошових допомог, медичної допомоги, що потребують вирішення, що є викликом для держави. Найважливішою причиною переміщення внутрішньо переміщених осіб є обставини об'єктивного характеру, спричинені військовими діями в нашій країні. Важливим для вимушених переселенців є захист їх прав та інтересів, а також надання правової допомоги для внутрішньо переміщених осіб в Україні.

Питання, що пов'язані з обґрунтуванням, характеристикою і визначенням сутності поняття «внутрішньо переміщених осіб» та їхнього інформаційно-правового забезпечення стали предметом дослідження таких науковців, як: І. С. Басової, Н. Б. Болотіної, В. Г. Буткевича, О. В. Задорожного, М. І. Малихи, В. В. Мицика, Ф. Мейдіна, М. В. Менджул, Р. І. Наджафгулієва, Л. Р. Наливайка, А. Ф. Орешкової, Ю. С. Паніної, Ю. І. Римаренка, М. М. Сірант та інших.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз чинного законодавства України щодо інформаційно-правового забезпечення шляхом використання Єдиної інформаційної бази у забезпеченні прав і свобод внутрішньо переміщених осіб.

Результати дослідження. Відповідно до Конституції Україна є суверенною, незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії забезпечують зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України, котра розпочалася ще з 2014 року, анексії Автономної Республіки Крим, проведення антитерористичної операції на Донбасі, понад 1 млн населення України змушені були покинути місця свого постійного проживання, рятуючи власне життя.

Через повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року проблема вимушеної міграції та її розв'язання є однією з головних для держави і суспільства. Майже 10 млн українців стали переселенцями у власній країні. Це 1/4 населення країни, близько 6,5 мільйона українців стали внутрішніми переселенцями та 3,2 мільйона людей виїхали з України, за даними наведеними Міжнародною організацією з міграції (далі – МОМ) [2].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [3].

Звернено увагу на те, що законодавець у даному визначенні передбачив законність перебування особи на території країни та наявність права на проживання і відповідно всі дії, що пов'язані з переміщенням з тих чи інших причин.

Деталізація цього поняття свідчить, що внутрішньо переміщені особи – це громадяни країни, іноземці, особи без громадянства, які постійно чи тимчасово проживають на тери-

торії України та змушені з власної волі чи примусово здійснювати внутрішнє переміщення у межах своєї країни з причин об'єктивного характеру, які загрожують їхньому життю та здоров'ю.

Стаття 2 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» передбачає, що Україна зобов'язана вживати всіх можливих заходів, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надано Верховною Радою України щодо запобігання виникненню передумов вимушеного внутрішнього переміщення осіб, захисту та дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання в Україні [3].

З урахуванням розглянутих зобов'язань держави варто зазначити, що при цьому важливу роль відіграє Єдина інформаційна база даних про внутрішньо переміщених осіб (далі – база даних).

Кабінет Міністрів України своєю постановою від 22 вересня 2016 р. № 646 затвердив «Порядок створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб» [4].

Під базу даних прийнято розуміти автоматизований банк відомостей, створений для забезпечення єдиного державного обліку фізичних осіб, які є внутрішньо переміщеними. Відповідальним за забезпечення формування та ведення бази даних є Мінсоцполітики [5].

Як правило, до бази даних вноситься така інформація про внутрішньо переміщену особу:

- загальні відомості про особу (прізвище, ім'я, по батькові, громадянство, дата і місце народження, стать);
- реквізити документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус або свідоцтво про народження дитини (назва документа, серія, номер (у разі наявності), дата видачі та суб'єкт, що видав документ);
- відомості про реєстраційний номер облікової картки платника податків (крім фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків, повідомили про це відповідний контролюючий орган і мають про це відмітку в паспорті або які не є громадянами України);
- номер довідки, дата видачі та найменування органу, що її видав;
- дані про останнє зареєстроване та фактичне місце проживання / перебування внутрішньо переміщеної особи на території, де виникли обставини, зазначені у статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [3];
- дані про фактичне місце проживання особи на дату звернення;
- адреса, за якою із внутрішньо переміщеною особою може вестися офіційне листування або вручення офіційної кореспонденції, та номер телефону;
- відомості про малолітніх, неповнолітніх дітей, які прибули разом із внутрішньо переміщеною особою;
- відомості про малолітніх дітей, які прибули без супроводження законними представниками;
- відомості про осіб, які безпосередньо здійснюють догляд за малолітніми дітьми, недієздатними особами або особами, дієздатність яких обмежена;
- відомості про представника органу опіки та піклування;
- відомості про житлові, соціальні, медичні, освітні та інші потреби внутрішньо переміщених осіб, стан їх забезпечення;
- відомості про види соціальних виплат, які отримує особа;
- відомості про місце навчання/виховання дитини (найменування навчального закладу);
- відомості про освітній рівень, спеціалізацію за професійною освітою, професією;
- відомості про працевлаштування (посада, найменування підприємства, установи, організації);

- відомості про наявність в особі інвалідності із зазначенням причин настання, групи (підгрупи) інвалідності, нозологічних ознак і потреб у технічних та інших засобах реабілітації, санаторно-курортному лікуванні;
 - відомості про наявність у будь-якого з членів сім'ї на депозитному банківському рахунку коштів у розмірі, що перевищує 25-кратний розмір прожиткового мінімуму, встановленого для працездатних осіб;
 - відомості про наявність у будь-якого із членів сім'ї у власності житлового приміщення/частини житлового приміщення, розташованого в інших регіонах, ніж тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі, населені пункти, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, та населені пункти, що розташовані на лінії зіткнення;
 - відомості про наявність житлового приміщення, яке зруйновано або стало непридатним для проживання внаслідок проведення антитерористичної операції, або заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації;
 - відомості про проходження внутрішньо переміщеною особою фізичної ідентифікації в установі публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України»;
 - відомості про дату проведення перевірки місця проживання/перебування внутрішньо переміщеної особи;
 - згода на обробку персональних даних;
 - відомості про смерть внутрішньо переміщеної особи або визнання її безвісно відсутньою;
 - інші відомості, що сприяють захисту прав і законних інтересів внутрішньо переміщених осіб (у разі необхідності).
- для ідентифікації внутрішньо переміщеної особи до бази даних може вноситися також її фотографія [4].

Умовно можна визначити, що інформація містить дані про адміністративно-правовий статус переміщеної особи, а також представництво органів публічного управління у забезпеченні прав і свобод даної категорії населення.

Варто зазначити, що доступ до інформації, яка міститься в базі даних, здійснюється на безоплатній основі.

Важливим є положення про те, що персональні дані в базі даних зберігаються протягом десяти років після закінчення дії обставин, визначених статтею 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [3]. У разі закінчення строку їх зберігання персональні дані підлягають знищенню, яке здійснюється у спосіб, що виключає подальшу можливість поновлення таких даних. Розголошення отриманих уповноваженими органами персональних даних про внутрішньо переміщену особу без її згоди забороняється, крім випадків, передбачених законом. Внутрішньо переміщена особа, персональні дані якої обробляються, користується всіма правами суб'єкта персональних даних, визначеними частиною другою статті 8 Закону України «Про захист персональних даних» [6].

Водночас Порядок визначає виключний перелік підстав, при яких внутрішньо переміщеній особі може бути відмовлено у внесенні інформації до бази даних. Це стосується: наявності у державних органів відомостей про подання для отримання довідки завідомо неправдивих відомостей; відсутності в документі, що посвідчує особу відмітки про реєстрацію місця проживання на території адміністративно-територіальної одиниці, з якої здійснюється внутрішнє переміщення та відсутності чи недостатності доказів, які підтверджують факт проживання особи на зазначеній території; втрати документів, що посвідчують особу (до їх відновлення) тощо.

Порядком також визначається перелік уповноважених державою суб'єктів на створення, ведення та доступ до даних Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб. До таких суб'єктів належать:

1. Уповноважені органи, які вносять в електронній формі інформацію до бази даних на підставі поданої внутрішньо переміщеною особою заяви, форму якої затверджує Мінсоцполітики. Такими органами є структурні підрозділи з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві державних адміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі створення) рад.

2. Органи, що мають право одержувати інформацію з бази даних. До таких органів належить Мінфін, Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, інші центральні органи виконавчої влади, Пенсійний фонд України та його територіальні органи з дотриманням вимог Законів України «Про інформацію» і «Про захист персональних даних».

3. Громадські об'єднання, волонтерські, благодійні організації, які надають адресну допомогу внутрішньо переміщеним особам. Варто відзначити, що зазначені органи є користувачами бази тільки у частині задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб (житлових, соціальних, медичних, освітніх, потреб у технічних та інших засобах реабілітації) без доступу до персональних даних. Під час користування базою даних вони можуть здійснювати пошук цільової групи внутрішньо переміщених осіб для надання допомоги, отримувати інформацію щодо цільової групи внутрішньо переміщених осіб, які потребують допомоги, з розподілом за регіонами та здійснювати перегляд складу цільової групи внутрішньо переміщених осіб відповідно до потреби у допомозі та вибраних регіонів.

4. Внутрішньо переміщені особи або їх законні представники. Під час користування базою даних такі особи можуть ознайомитися з власною заявою про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, інформацією про стан дії довідки (з позначенням – дійсна; дію скасовано) та інформацією про стан надання відповідної допомоги, а також наявними пропозиціями стосовно можливості отримання допомоги за кожною зазначеною нею у заяві потребою, які надаються громадськими об'єднаннями, волонтерськими, благодійними організаціями.

Для одержання актуальної та повної інформації про внутрішньо переміщених осіб з бази даних формується звіт, який призначений для посадових осіб Мінсоцполітики, Мінфіну, Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, уповноважених органів, інших центральних органів виконавчої влади, Пенсійного фонду України та його територіальних органів. Мінсоцполітики надає доступ до отримання звіту зазначеними органами на підставі письмового запиту, в якому зазначаються необхідна інформація та прізвище посадової особи, яка матиме право доступу.

Доступ до інформації, яка міститься в базі даних, здійснюється на безоплатній основі та забезпечується за допомогою веб-інтерфейсу з дотриманням вимог до обробки персональних даних, визначених Законом України «Про захист персональних даних». Робота з персональними даними внутрішньо переміщених осіб за допомогою веб-інтерфейсу проводиться через захищений контур обміну даними з використанням сертифікованих засобів шифрування.

Реалізація нормативно-правових актів щодо інформаційно-правового забезпечення повинна сприяти проведенню процедури обліку внутрішньо переміщених осіб та повноцінному виявленню їхніх певних потреб і намірів, задля отримання допомоги від держави.

Висновки. Підсумовуючи варто зазначити, що інформаційно-правове забезпечення прав, свобод внутрішньо переміщених осіб врегульовано шляхом введення Єдиної інформаційної бази у забезпеченні прав і свобод внутрішньо переміщених осіб, створило правові підстави та умови, спрямовані на покращення взаємодії внутрішньо переміщеними особами та органами публічного управління, а також громадськими об'єднаннями, волонтерськими, благодійними організаціями, що займаються розв'язанням проблем, які пов'язані з переселеннями та створенням для них відповідних умов з метою спрощення та прискорення процесів надання допомоги тим, хто її найбільше потребує.

Список використаних джерел:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.06.2022).
2. Міжнародна організація з міграції. 1951 р. URL: <https://iom.org.ua/ua> (дата звернення: 20.06.2022).
3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20 жовтня 2014 р. № 1706-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 07.06.2022).
4. Про затвердження Порядку створення, ведення та доступу до відомостей Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 р. № 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/646-2016-%D0%BF#n8> (дата звернення: 22.06.2022).
5. Міністерство соціальної політики України від 09 грудня 2010 р. Київ. URL: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 10.06.2022).
6. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2010, № 34, ст. 481. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 10.06.2022).

